

SAKSBEHANDLER
Henrietta Andreasdotter Taube
Anke Loska
Lars Erik Bru

INNVALGSTELEFON

TELEFAKS
+47 22 94 04 04
postmottak@ra.no
www.riksantikvaren.no

VÅR REF. DERES REF.
18/04111-40
ARK. Forvaltningsarkivet
710.1

DERES DATO

VÅR DATO
04.11.2019

Kartverket
Postboks 600 Sentrum
3507 HØNEFOSS

Høring av forslag om forskrift om fredning av statens kulturhistoriske eiendommer - kap. xx varder og bolter fra 1. ordens kartverksystem i landsverneplan for Statens kartverk - jf. kulturminneloven § 22a og forvaltningsloven kap. VII

Riksantikvaren oversender med dette forslag om *Forskrift om fredning av statens kulturhistoriske eiendommer Kapittel XX Fredete eiendommer i landsverneplan for Statens kartverk* på høring. Kapitlet vil bli nummerert til vedtaket, men siden det foreløpig er usikkert hvilket kapittelnummer forskriften vil få, er den i høringen gitt navnet «XX».

Forslaget inneholder omfang og formål for fredningen av utvalgte objekter/anlegg som er valgt ut for fredning i Landsverneplan for Statens kartverks kulturhistoriske eiendommer. Kapittel XX som nå sendes på høring er sektorkapitlet for eiendommer i Landsverneplan for Statens kartverk. § XX-1 viser fredningens omfang. Til § XX-1 hører 40 vedlegg hvor omfanget og formålet med fredningen detaljeres.

1. Innledning

Statens kartverk er en av Norges eldste etater, stiftet i 1773 for å kartlegge og måle grenseområdene mot Sverige. Etter dette har Statens kartverk under flere navn målt og kartlagt Norge. Kartleggingen har resultert i en rekke anlegg over hele landet. Mange av disse anleggene er i statlig eie og er nå vernevurdert i prosjektet Statens kulturhistoriske eiendommer.

Statens kartverks landsverneplan omfatter en rekke trigonometriske punkter og basiser brukt ved oppmåling. I tillegg omfatter den merker i tilknytning til nasjonale høydesystemer og meridianer. De trigonometriske punktene i planen var en del av et nasjonalt triangelnett som har vært brukt til å måle avstander i Norge og Europa siden 1700-tallet og frem til satellitteknologi overtok. Høydemerker og meridianmerker er viktige merker fra en tid da dette ble definert nasjonalt, og ikke i internasjonale standarder.

Det er utvalget fra denne landsverneplanen som nå sendes ut på høring.

Statens kartverk har arbeidet med kartlegging og vurdering av egne anlegg knyttet til kart og oppmåling. Landsverneplanen inneholder mange ulike typer kulturminner, hvorav noen kulturminner allerede har fått status som fredet gjennom andre fredningssaker. Gjennom denne høringen foreslår Riksantikvaren å frede 30 varder med tilknyttede fastpunkter, fem (5) basiser som hver består av to (2) deler, ett (1) landhevingsmerke, ett (1) meridianmerke, ett (1) normalnull, en (1) vannstandsmåler, og en (1) komparasjonsbasis for stålmålebånd.

Fredningen skjer med hjemmel i lov 9. juni 1978 nr. 50 om kulturminner (kulturminneloven) § 22 a, jf. lov 10. februar 1967 om behandlingssåten i forvaltningssaker (forvaltningsloven), kap. VII og forskrift 9. februar 1979 nr. 8785 om faglig ansvarsfordeling mv. etter kulturminneloven (ansvarsforskriften) § 12 nr. 1.

2. Bakgrunn

2.1. Statens kulturhistoriske eiendommer (SKE)

Fredningssaken har bakgrunn i arbeidet med en fornyet oversikt over kulturhistorisk eiendom i statlig eie. Forrige gjennomgang av kulturhistorisk eiendom i statlig eie ble foretatt i 1933-34. Gjeldende arbeid ble iverksatt gjennom prosjektet Statens Kulturhistoriske Eiendommer. Prosjektet ble opprettet i 2002, og drevet av daværende Fornyings- og administrasjonsdepartementet frem til 2009. Prosjektet ble da overført til daværende Miljøverndepartementet, nåværende Klima- og miljødepartementet ved Riksantikvaren.

Formålet med prosjektet ble formalisert gjennom Kongelig resolusjon 1. september 2006 om *Overordna føresegner om forvaltning av statlege kulturhistoriske eiedommar*. Her ble det stadfestet at det påligger samtlige statlige sektorer et ansvar for å vernevurdere sine byggverk og anlegg. Dette gjøres ved at fagdepartementene kartlegger og velger ut kulturhistoriske byggverk og anlegg i sin sektor i samråd med Riksantikvaren.

Arbeidet er prosess- og samarbeidsorientert. Arbeidet muner ut i en landsverneplan for den enkelte sektoren og følges opp med forskrift om fredning. Arbeidsverktøyet for de involverte er SKE-basen, en felles database over statlig eiendom, spesiallaget for dette formål.

2.2. Landsverneplanen

En landsverneplan består av to hoveddeler:

- en tematisk gjennomgang av sektorens historie
- katalog med utvalg av byggverk og anlegg i verneklasse 1 og 2

Byggverk og anlegg utvalgt i verneklasse 1 foreslås for fredning, mens verneklasse 2 skal være underlagt et selvpålagt internt vern, og bør på sikt reguleres til hensynssone etter plan- og bygningsloven. Alle objekter i landsverneplanen for Statens kartverk er i verneklasse 1, enkelte av objektene er allerede vernet gjennom andre fredninger og er ikke med i forskriften.

Arbeidet med landsverneplanen ble gjennomført i perioden 2005-2011. Det er utarbeidet en egen historiedel knyttet til landsverneplanen som viser hovedtrekkene i utviklingen av kartverkets fagfelt samt hvordan kartverket sine oppgaver og fagfelt har utviklet seg de siste 300 år. I katalogdelen er hvert enkelt anlegg beskrevet hva gjelder historisk utvikling, plassering, funksjon, form og materialbruk.

3. Forskrift om fredning av statens kulturhistoriske eiendommer

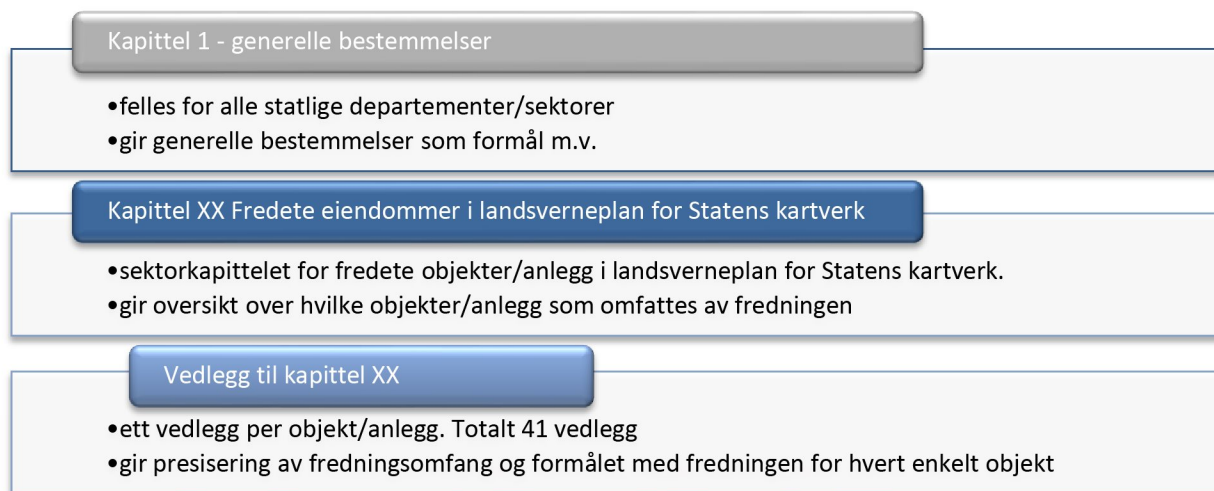
Forskrift 9. november 2011 nr. 1088 om fredning av statens kulturhistoriske eiendommer (Forskrift om kulturhistoriske eiendommer) er en felles forskrift for de av statens kulturhistoriske eiendommer som fredes. Forskriften består av flere kapitler. Kapittel 1 gir felles forvaltningsregler for alle fredete statlige eiendommer, mens kapitler 2,3,4 osv. er spesifikke sektorkapitler og angir omfang av og formål med fredningen for den enkelte eiendom og eventuelt særbestemmelser for den aktuelle sektor. Forskrift om kulturhistoriske eiendommer kap. 1 Generelle bestemmelser ble vedtatt 9. november 2011.

Kapittel XX som nå sendes på høring er sektorkapittelet for eiendommer i Landsverneplan for Statens kartverk. Kapittel XX består av tre paragrafer. § XX-1 viser fredningens omfang. Til § XX-1 hører 40 vedlegg hvor omfanget og formålet med fredningen detaljeres.

Vedleggene til § XX-1 er en del av forskriften og inneholder omfang, kartfesting, formål og begrunnelse for fredningen av foreslåtte objekt.

Vedleggene bygger på informasjon fra katalogoppslagene i Landsverneplan for Statens kartverk.

Riksantikvaren har foretatt presiseringer og klargjøring av omfanget der det var uklart i landsverneplanen. Vi ber om at mottaker av dette høringsbrevet ser spesielt på dette slik at feil lukes ut.

Illustrasjonen viser de ulike kapitlene i forskrift om kulturhistoriske eiendommer – Fredete eiendommer i Landsverneplan for Statens kartverk.

3.1. Omfanget av fredningen

Fredningsforslaget som her sendes på høring gjelder objekter og anlegg som i Landsverneplan for Statens kartverk er kategorisert i verneklasse 1. Noen av anleggene i landsverneplanen er tatt ut av verneklasse 1, fordi de er blitt revurdert og vernet på annet vis. Disse endringene er foretatt i samarbeid og overenstemmelse med Statens kartverk i tiden etter overlevering av planen. Justeringene er listet i punkt 3.1.1

Dette forslag til fredning omfatter til sammen 186 objekter fordelt på 40 anlegg. Objektene/anleggene er fordelt på 37 kommuner i 15 fylker. Av vedlagte liste fremgår det hvilke objekt/anlegg som omfattes av fredningen.

3.2. Justeringer av omfang jf. Oversendt landsverneplan

NGO-bygningen, St Olavs gate 32, Oslo: I landsverneplanen er NGO-bygningen foreslått fredet, ettersom det var Norges Geografiske Oppmåling (nåværende Statens Kartverk) sitt hovedkontor mellom 1880-1980. Bygningen eies i dag av Universitetet i Oslo og er fredet gjennom forskrift som en del av Statens kunsthøyskole i kunnskapsdepartementet sin landsverneplan. I hagen er det anlegg for kontrollering av strenger brukt til måling av basiser.

Flaggstangen på Kongsvinger festning, Hedmark: Flaggstangen på Kongsvinger festning er foreslått fredet, ettersom dette var Norges første nullmeridian frem til 1844, da man gikk over til Meridianen gjennom Oslo Observatorium. Kongsvinger festning er allerede fredet gjennom forsvarrets landsverneplan.

Oslo Observatorium, Oslo:

I landsverneplanen er Meridian-rommet i Oslo Observatorium foreslått fredet, ettersom dette var Norges nullmeridian fra 1844 til man begynte å bruke den internasjonale nullmeridianen gjennom Greenwich-observatoriet i London. Observatoriet eies av Universitetet i Oslo, er fredet gjennom kunnskapsdepartementet sin landsverneplan.

Alle trigonometriske punkter i nettet på halvøya omkring Store Blåmannen, Troms:

I landsverneplanen er triangelnettet rundt fjellet Store Blåmannen i Troms foreslått fredet, som et representativt eksempel på et triangelnett med 1. til 4. ordens punkter. På grunn av kompleksiteten i dette området er triangelnettet ikke tatt med i fredningen.

Alle trigonometriske punkter i nettet rundt Hårteigen, Ullensvang

Triangelnettet rundt Hårteigen anses som et godt eksempel på et fullstendig triangelnett. Hårteigen inngår i Hardangervidda nasjonalpark, fredet etter kongelig resolusjon 10. april 1981. Riksantikvaren anser at triangelnettet rundt Hårteigen indirekte er sikret et tilstrekkelig vern gjennom området status som nasjonalpark. Vi frafaller derfor ønsket om fredning av triangelnettet rundt Hårteigen i medhold av kulturminneloven. En eventuell senere trussel mot de kulturhistoriske verdiene triangelnettet rundt Hårteigen representerer, vil kunne aktualisere spørsmålet om fredning etter kulturminneloven på nytt.

Hammerfest meridianstøtte, Lille Raipas, Lodiken og Bealjášvárri:

Disse fire punktene er med i verneplan for kart og oppmåling. Imidlertid ble disse punktene innskrevet på UNESCOs verdensarvliste under Struves Meridianbue i 2005. Da ble de fredet gjennom «*Forskrift om fredning av geodetiske målepunkt på Struvméridianen, Alta og Kautokeino kommuner, Finnmark.*»

Landhevingsmerke på Nordnes og Komparasjonsbasis for stålmålebånd:

I etterkant av landsverneplanarbeidet har det kommet innspill om to nye anlegg i Kartverkets historie som bør fredes i Landsverneplanen. De ligger begge to på Nordnes i Bergen kommune. Landhevingsmerket har vært i bruk siden 1839. I tillegg ble punktet brukt til å definere høydesystemet i Bergen. Komparasjonsbasis for stålmålebånd er et anlegg brukt til å kvalitetssikre strengene som ble brukt til å måle opp basislengder før man fikk elektroniske avstandsmålere på 1970-tallet. Etter gjennomgang foreslår Statens Kartverk og Riksantikvaren Landhevingsmerke på Nordnes og Komparasjonsbasis for stålmålebånd fredet.

3.3. Formålet med fredningen

Fredningens formål fremgår av forskrift om fredning av statens kulturhistoriske eiendommer kap. 1, § 1-1. I vedlegget for det enkelte objekter/anlegg (kapittel XX § XX-1) vil formålet med fredningen for hvert kulturminne være utdypet.

3.4. Eiendomsforhold

Alle anlegg som med dette foreslås fredet er eller var i Statens kartverks eie da landsverneplanen startet opp. Objektene/anleggene i landsverneplanen befinner seg hovedsakelig på privat grunn. Likevel er objektene statlig eiendom på grunn av Matrikkeloven §41, som sier at det under oppmålingsarbeid kan etableres fastmerke og signal på privat grunn. Fredningen omfatter 186 objekter i statlig eie, fordelt på 40 anlegg som til dels eller helt står på ikke-statlig grunneiendom. Objektene/anleggene kan likevel fredes med hjemmel i

kulturminneloven § 22a, dersom grunneier gir samtykke til denne forenklete fredningsprosessen.

4. Følger av fredningen

Forskriften har bestemmelser som skal bidra til å sikre formålet med fredningen.

Bestemmelsene for sektorens fredete byggverk og anlegg vil fremkomme av forskrift om fredning av statens kulturhistoriske eiendommer kap. 1. Kulturminnelovens bestemmelser gjelder utfyllende i tillegg til forskriftens spesielle bestemmelser.

Fredningen medfører at det må søkes om tillatelse til å sette i gang alle typer tiltak som går ut over vanlig vedlikehold. Generelt må ingen rive, skade, bygge om eller flytte, skifte ut bygningselementer eller materialer, forandre overflater eller foreta andre endringer som går lenger enn vanlig vedlikehold.

Det er eier som har ansvar for det løpende vedlikeholdet av fredete byggverk og anlegg. Det grunnleggende prinsippet for vedlikehold av fredete anlegg/objekt er å bevare mest mulig av de opprinnelige eller eldre elementene. Vedlikehold av fredete objekter/anlegg skal så langt som mulig skje i samsvar med opprinnelig utførelse, teknikk og materialbruk og for øvrig i samsvar med fredningsbestemmelsene.

Tiltak ut over vanlig vedlikehold på fredete byggverk og anlegg krever tillatelse etter forskrift om fredning av statens kulturhistoriske eiendommer kap. 1, § 1-4 jf. kulturminnelovens § 15a. Dette gjelder også for fast inventar i de byggverk og anlegg der interiøret omfattes av fredningen, større løst inventar som omfattes, samt for park- og grøntanlegg med tilhørende elementer som inngår i fredningen.

I henhold til forskrift om fredning av statens kulturhistoriske eiendommer kap. 1, § 1-4 jf. kulturminneloven § 15a kan fylkeskommunen eller Sametinget (forvaltningsmyndigheten), i særlige tilfeller gjøre unntak fra fredningen og fredningsbestemmelsene for tiltak som ikke medfører vesentlige inngrep i kulturminnet (dispensasjon). Dette følger av ansvarsforskriften §§ 3 (4) og 4.

Søknad om tillatelse sendes dispensasjonsmyndigheten som avgjør om tiltaket kan iverksettes eller ikke. Oppstår det tvil om hva som kan anses som vanlig vedlikehold, skal dispensasjonsmyndigheten likeledes kontaktes.

4.1. Økonomiske og administrative konsekvenser

I henhold til Utredningsinstruksen fastsatt ved kgl.res. 18. februar 2000 og revidert ved kgl.res. 24. juni 2005 skal økonomiske og administrative konsekvenser av fredningen utredes.

I samsvar med kravene i forvaltningsloven er følgene av fredningen godt opplyst, både gjennom det arbeidet sektorene har gjort i prosessen med utvelgelsen av de objekter som skal fredes, og gjennom høringen. Ved at eierne ved fagdepartementene med underliggende virksomheter selv har deltatt i denne prosessen, har de underveis også vurdert konsekvensene ved ulike former for vern, i dette tilfelle fredning. Alle eiere og en rekke organisasjoner har også hatt anledning til å uttale seg i forbindelse med høringen.

Dersom det i en dispensasjon settes vilkår som kan fordyre arbeidet, kan det medføre økte kostnader for eier. Dette forutsettes håndtert gjennom statens eget husleiesystem og innenfor de til enhver tid gjeldende budsjetter. Riksantikvaren anser imidlertid at en fredning av disse objekter/anlegg ikke vil innebære store kostnader for eier.

Forvaltningsansvaret når det gjelder dispensasjonsmyndigheten ligger hos fylkeskommunen og Sametinget. Ressursbehovet vil avhenge av omfanget av dispensasjonssaker. Fylkeskommunen og Sametinget vil utøve sitt forvaltningsansvar innenfor de til enhver tid tilgjengelige ressurser.

4.2. Forvaltning av objektene/anleggene

Det forutsettes at objektene/anleggene som foreslås fredet i denne høringen blir behandlet som fredet inntil fredningsaken er endelig avgjort. Vi ber om at dere tar kontakt med Riksantikvaren dersom dere vil sette i verk tiltak på objekt/ anlegg som vil medføre endringer eller som går ut over vanlig vedlikehold. Riksantikvaren vil gi råd og veiledning i slike saker.

I henhold til kongelig resolusjon 1. september 2006 om Overordna føresegner om forvaltning av statens kulturhistoriske eiendommar og forskrift om fredning av statens kulturhistoriske eiendommer kap. 1, § 1-5 skal eier sørge for at det utarbeides forvaltningsplan for sine kulturhistoriske eiendommer.

4.3. Sammenhengen mellom landsverneplan For Statens Kartverk og forskrift om fredning av statens kulturhistoriske eiendommer

For de objekter og anlegg som etter forskriften er fredet vil Landsverneplan for Statens kartverk være et viktig dokument ved forvaltningen av disse. Dette fordi landsverneplanen inneholder beskrivelse, fotodokumentasjon osv. over kulturminnene på fredningstidspunktet. Landsverneplan for Statens kartverk vil bli oppbevart hos Riksantikvaren og hos Statens kartverk. Den er også tilgjengelig på www.riksantikvaren.no.

4.4. Behandling av tiltak hvor det kan være motsetning mellom ulike lover og forskrifter

Det kan oppstå situasjoner der det er motsetning mellom kulturminneloven og andre myndighetsområders lover og forskrifter. Dersom avklaringen mellom ulike deler av lovverket ikke er entydig, vil den måtte løses i dialog mellom myndighetene som forvalter de aktuelle regelverkene.

5. Prosess og tidligere saksgang

Statens kartverk har i samarbeid med Riksantikvaren utarbeidet en landsverneplan for sine eiendommer i perioden 2005 -2011. Formålet var å finne frem til og velge ut for vern et representativt utvalg av Statens kartverks eiendommer og anlegg.

Statens kartverk har i samarbeid med Riksantikvaren registrert og vernevurdert sektorens anlegg og objekter. Dette har resultert i et omforent omfang og utvalg av objekter valgt ut i verneklasse 1. Prosessen har strukket over lang tid, som følge av et lengre tids opphold mellom 2013-2017. Dette skyldtes endringer hos Riksantikvaren. Statens kartverk og Riksantikvaren har holdt kontakt gjennom brev, e-post og telefon. Ved behov har det vært holdt møter. Møtene har vært viktige for å få en bedre forståelse av anleggene som skal fredes. Riksantikvaren og Statens kartverk har også vært på felles befaring i Oslo som en del av arbeidet frem til omforent utvalg

av landsverneplanen. Riksantikvaren legger til grunn at Statens kartverk har gjort verne vurderingene i landsverneplanen godt kjent for de berørte parter.

6. Annen relevant informasjon

6.1. Avhending

Forskriftsfredning vil bli gjennomført også for byggverk og anlegg som blir avhendet innen forskriften er endelig vedtatt. Riksantikvaren ber om å bli orientert om eventuell overdragelse av byggverk og anlegg som omfattes av denne forskriften. Informasjon om nye eiere må sendes Riksantikvaren så snart som mulig etter avhending.

Riksantikvaren ber også om at aktuelle kjøpere eller leietakere gjøres kjent med innholdet i dette brevet. Videre ber vi om at det informeres i salgsdokumentene og i kjøpskontrakten om at bygningen eller anlegget er under behandling for å bli fredet ved forskrift, jf kulturminneloven § 22a og forvaltningsloven kap. VII.

Fredningsvedtaket for byggverk og anlegg som selges ut av statlig eie skal tinglyses. Riksantikvaren tinglyser fredningen som en heftelse på eiendommen jf. kulturminneloven § 22 nr. 5.

6.2. Informasjon til kommunene

Forskriftens kapittel XX vedrører kommunene som planmyndighet. Når et byggverk/anlegg er fredet etter denne forskrift er det fredete arealet båndlagt. Dette bør i utgangspunktet synliggjøres på kommuneplannivå med hensynssone d). Vedtaksfredete kulturminner må også synliggjøres i reguleringsplaner, og hensynssone d) benyttes i tillegg til arealformålet. Reguleringsbestemmelsen bør være i overensstemmelse med fredningsbestemmelsene eller ta utgangspunkt i disse. Jf. plan- og bygningsloven § 12-7 nr. 6. Dersom området rundt det fredete kulturminnet avsettes som buffersone bør dette avmerkes med hensynssone c) med bestemmelser som styrer arealbruken slik at tiltak i sonen ikke kommer i strid med intensjonen med fredningen.

6.3. Naturmangfoldloven

Prinsippene i lov 19. juni 2009 nr. 100 om forvaltning av naturens mangfold (naturmangfoldloven) §§ 8-12 skal legges til grunn ved offentlig myndighetsutøvelse som berører naturmangfoldet. Riksantikvaren har gjort søk i Artsdatabankens Artskart og Miljødirektoratet for å fremskaffe nødvendig kunnskap for beslutningsgrunnlaget.

For oversikt over resultatene for den enkelte eiendom, se vedlegg. Etter vurdering av fredningsforslagets konsekvenser for naturmangfoldet i tråd med bestemmelsene i den nye naturmangfoldloven kan ikke Riksantikvaren se at fredningen vil påvirke naturmangfoldet i negativ retning på noen av eiendommene.

Dersom høringsinstansene har opplysninger som kan supplere resultatene bes det om at dette blir opplyst som del av høringen.

7. Høringsfrist og videre saksgang

Forskriftsfredning etter kulturminneloven § 22a følger saksbehandlingsreglene i forvaltningsloven kapittel VII om forskrifter. I samsvar med forvaltningsloven § 37 sender Riksantikvaren ut fredningsforslaget på offentlig høring, med 6 ukers høringsfrist.

Dette høringsbrevet sendes ut på høring til Statens kartverk, Kommunal og moderniseringsdepartementet, andre statlige etater, departementer, berørte kommuner, fylkeskommuner, fylkesmenn, interesseforeninger m.fl.

Riksantikvaren ber særlig om at Statens kartverk vurderer om det er andre som burde hatt høringen samt å videreformidle dette brev til disse.

Dette brevet, tilhørende vedlegg og høringsforslaget med vedlegg er publisert på Riksantikvarens hjemmesider. <http://www.riksantikvaren.no/Aktuelt/Hoeringer-og-kunngjoeringer>

Høringsforslaget kan fås tilsendt ved henvendelse til Riksantikvaren.

Riksantikvaren ber om høringsinstansenes syn på forslaget til forskriftens kapittel XX.

Frist for eventuelle merknader må rettes skriftlig til Riksantikvaren innen 16. desember 2019.

Riksantikvaren er den instans som vedtar forskrift om fredning med hjemmel i kulturminneloven § 22a jf. § 15. Riksantikvaren kan dersom det er nødvendig treffe vedtak om midlertidig fredning inntil fredningsaken er avgjort jf. kulturminneloven § 22 nr. 4.

Vedtak om fredning ved forskrift er ikke et enkeltvedtak etter forvaltningsloven og kan ikke påklages.

Når forskriften er endelig vedtatt av Riksantikvaren vil den bli kunngjort i Norsk Lovtidend. Kapittel XX vil ved vedtakelsen bli tildelt endelig kapittelnummer og gjort til en del av forskrift 9. november 2011 nr. 1088 om fredning av statens kulturhistoriske eiendommer ved en endringsforskrift.

8. Kontaktinformasjon

Spørsmål kan rettes til:

Anke Loska, seniorrådgiver, alo@ra.no

Henrietta Andreasdotter Taube, rådgiver, hentau@ra.no

Lars Erik Eibak Bru, seniorrådgiver (juridiske spørsmål), leb@ra.no

Inger Johanne Rystad, seniorrådgiver (juridiske spørsmål), ijr@ra.no

Mari Søbstad Amundsen, seksjonssjef, msam@ra.no

Vennlig hilsen

Linda Veiby(e.f.)
fungerende avdelingsdirektør

Mari Søbstad Amundsen
seksjonssjef

Brevet er elektronisk godkjent uten underskrift

Vedlegg: 1